

Dossier Capgròs



# La ciutat teixida

La història del gènere de punt a Mataró





MATEU ROS MONRÓS  
Editor de Capgròs

## Editorial

**A** principis del 2007 s'estrenarà un documental sobre la història del gènere de punt a Mataró. Es tracta de la segona producció audiovisual de Capgròs, després de *27-G: Bandera blanca*, que es va presentar el gener de l'any 2005 i que relatava l'entrada dels nacionals a Mataró el 27 de gener de 1939. Darrere de totes dues iniciatives hi ha un grup de gent –historiadors, periodistes, tots ells joves– que han decidit rescatar els capítols i els processos que han condicionat la seva època, amb el propòsit de comprendre per què les coses avui són com són. Estirant el fil de la història ens adonem que el gènere de punt està present, d'una o altra manera, en l'àlbum familiar de molts mataronins, i que aquesta ciutat, com moltes altres capitals catalanes, ha estat teixida per telers i overlocks. Per tal que les noves generacions de mataronins, els nens, els nouvinguts, els qui no s'han entretingut a fer-se preguntes, coneguin aquesta realitat, Capgròs torna a fer una acció divulgativa, popular, de servei públic, amb la producció d'aquest audiovisual del qual, en aquestes pàgines, us fem un avenç editorial.

## Crèdits

*La ciutat teixida.*  
Avenç editorial del documental sobre la història del gènere de punt.  
Edita:  
CAPGRÒS.  
Redacció:  
MARIA COLL I  
JOAN SALICRÚ.  
Disseny: CAPGRÒS  
Correcció:  
XAVIER RODRÍGUEZ.

## Sumari

2	Editorial
3	Opinió
4	Com s'ha fet?
6	Quan les xemeneies treien fum
7	Misèria i noves tecnologies
8	Es trenca la bona entesa
9	El futur és el valor afegit





MARIA COLL  
Periodista

## La nostra particularitat: el gènere de punt

**M**ataró no hauria estat la ciutat que és ara sense el gènere de punt. L'evolució d'aquest sector ha configurat l'esdevenir de la ciutat. Fins fa poc resultava difícil trobar alguna família no vinculada de forma directa o indirecta a aquesta indústria. Milers de mataronins i mataronines, des de la segona meitat de segle XIX i fins avui, han contribuït amb el seu esforç diari a fer del gènere de punt el principal motor econòmic de la ciutat. Si Mataró apareix en els llibres d'història, més enllà de la construcció de la primera línia de tren peninsular, és per la destacada producció industrial de calçotets, samarretes i mitjons. Aquesta, encara que ens pugui semblar poc revolucionària, és la nostra particularitat!

El documental que Capgròs presentarà públicament a inicis del 2007 vol ser un homenatge a tots els mataronins que han contribuït a aquest sector. Els protagonistes d'aquest relat són les persones, perquè som els homes i les dones els qui cada dia escrivim la Història. Malgrat tractar-se d'un documental sobre un sector econòmic, hem volgut oblidar les dades feixugues i recuperar la memòria viva de la ciutat. Treballadors, sindicalistes, overlockistes, empresaris retirats, fabricants d'èxit, polítics..., exposen obertament davant la càmera les seves il·lusions, alegries, records, desesperances i frustracions. Aquest és el principal valor del documental.

A més, però, aquest projecte vol ser una eina pedagògica per a grans i petits. Cal saber d'on venim per comprendre on hem arribat. Per això, el documental traça un camí en els temps, des de l'aparició de les primeres fàbriques de gènere de punt i fins a l'actualitat, moment que algunes empreses històriques baixen definitivament la persiana i els productes fabricats a l'Àsia Oriental envaeixen el mercat. Aquest documental no pretén ser un treball d'investigació, sinó una pinzellada a una història molt present al cor dels mataronins, però oblidada en altres àmbits.

El final del documental no és un secret: el sector del gènere de punt actualment es troba en una crisi profunda i en una fase de reconversió o mort. Un final trist, però, no desvirtua una gran història. A nosaltres no ens pertoca projectar el Mataró del futur, però amb aquest documental sí que pretenem aprendre del passat, reconèixer les aportacions dels nostres avantpassats a la societat actual i contribuir a la conservació de la memòria com a patrimoni col·lectiu.



# Com s'ha fet?

Durant pràcticament dos anys els promotors del documental han estat treballant en aquest ambiciós projecte.

## El documental en xifres

- Inici: estiu del 2005
- 40 entrevistes.
- 35 entrevistes enregistrades
- 45 hores de gravació.
- Més de 100 fotografies i altres documents gràfics.
- 60 minuts de durada.

**E**l documental *La ciutat teixida* neix de la voluntat de plasmar en imatges una part importantíssima de la història de Mataró durant el segle xx que té en el fenomen del gènere de punt el seu leimotiv. Perquè Mataró no seria el mateix sense la indústria tèxtil que la va fer passar de 40.000 a 120.000 habitants en poc temps. El mateix pendent descendent per on rodola aquesta indústria des de fa anys ocasiona ja, a hores d'ara, que moltes noves generacions de la ciutat no cospin la importància cabdal que va jugar en un determinat moment de la història de la ciutat. O que la desconeguim. D'aquesta manera, seguint la voluntat formulada en el documental *27-G: Bandera blanca*, elaborat pel mateix equip periodístic i produït per l'empresa Capgròs, *La ciutat teixida* vol explicar a les noves generacions què ha significat el tèxtil per a la ciutat.

Des de juliol de 2004, l'equip promotor ha estat treballant en col·laboració amb la productora Nanouk Films per dur a terme la producció del documental. En aquests dos anys de feina s'han fet desenes de preentrevistes i una trentena d'entrevistes enregistrades, la majoria a Mataró i la comarca, tant a empresaris com a treballadors passant per historiadors i polítics. Paral·lelament, també s'ha fet un buidatge documental de llibres, articles i documents gràfics relacionats amb la història del gènere de punt a partir de diversos arxius de Mataró i Catalunya.

En aquest segon documental, l'equip promotor i l'empresa Capgròs també han fet un esforç per ser allà on es cou el futur d'aquesta indústria; per això, al mes de març d'enguany, l'equip va viatjar fins a Brussel·les per fer un seguiment dels debats de la Unió Europea en què participen empresaris locals del sector del gènere de punt.

La història que s'explica en aquest documental no té final; cada dia s'escriu a les pàgines des diaris, i per això es preveu fer, després de la primera projecció, un debat amb tots els mataronins interessats i diversos representants del sector.

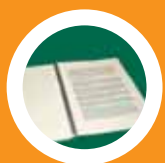




1

### DOCUMENTACIÓ

Els promotors del documental van resseguir la traça del gènere de punt en articles de premsa, documents gràfics i llibres en diferents arxius de Mataró i Catalunya.



3

### GUIÓ DEFINITIU

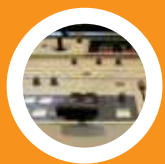
La idea definitiva del documental es va plasmar en un breu document, en el qual s'establien els eixos centrals d'una història de més d'un segle de durada.



5

### RODATGE

Durant vuit mesos van tenir lloc les gravacions de les entrevistes, localitzades en indrets que tinguessin algun lligam amb el que cada testimoni aportava.



7

### POSTPRODUCCIÓ

Es va afegir la música de Nil Harbisson i es va donar coherència visual i sonora a tot el conjunt amb la feina d'Anna Salicrú i de Jordi Aliberas.



2

### PREGUIÓ

Tota la informació aconseguida es va incloure en una primera versió del guió, en la qual es va estar treballant durant mesos a causa de la complexitat del tema.



4

### ENTREVISTES

La gran quantitat de possibles testimonis de la història del gènere de punt va obligar a dur a terme una prèvia selecció, que es van fer mitjantçant entrevistes.



6

### MUNTATGE

Després de la transcripció de cada una de les entrevistes, les quaranta-cinc hores gravades es van haver de convertir en una projecció de seixanta minuts.



8

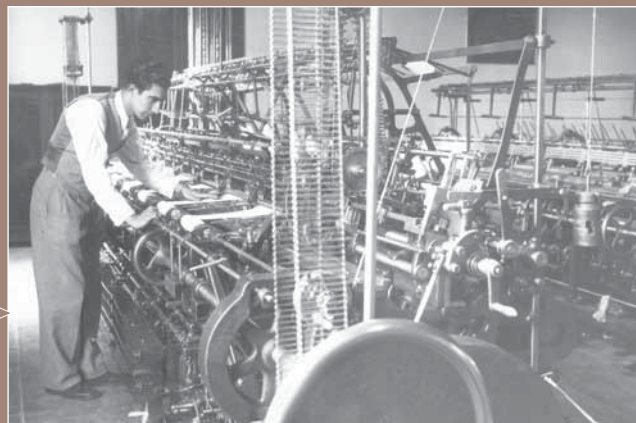
### PRESENTACIÓ

El documental es presentarà en un teatre de la ciutat a principis de 2007 en un acte que inclourà una taula rodona sobre el futur del gènere de punt.



# Quan les xemenes treien fum

Operari davant d'una màquina durant els anys 30.  
FOTO: Fundació Jaume Vilaseca.



## Una ciutat amb futur

Mataró és al segle XIX una ciutat amb un gran potencial econòmic: és a la costa, factor important si tenim en compte que el cotó arriba d'Amèrica, el carbó d'Anglaterra i la producció s'exporta a les colònies. A més, es disposa d'una connexió ferroviària directa amb Barcelona. Té una prèvia tradició manual de filatura i calceteria. I, no manquen empresaris i comerciants adinerats.

Mataró s'endinsa a la Revolució Industrial a la meitat del segle XIX aprofitant els avantatges que ofereix una ciutat amb tradició en la fabricació de mitges i amb bones comunicacions.

**A** la segona meitat del segle XIX Mataró tenia un perfil ben característic: les xemeneies de les fàbriques tèxtils de vapor s'alçaven entre les cases. Mataró s'endinsa a la Revolució Industrial a partir de 1840 quan s'instal·la a la ciutat la primera màquina de vapor a Hilaturas Viñas, SA. Vint anys més tard, a l'Exposició de Barcelona diversos fabricants de la ciutat ja hi exposen mitjons. De mica en mica i sense gaires queixes, les fàbriques van conquerint terrenys; només alguns pagesos es queixen que el fum de les xemeneies perjudica la vinya.

No és fins al darrer terç del segle XIX que el gènere de punt, subsector de la indústria tèxtil, comença a despuntar. Juntament amb el gènere de punt també es desenvolupen altres sectors: les filatures, els tints, la metal·lúrgia, les caixes de catró o els transports. És el temps de la coneguda Febre d'Or i diversos adinerats busquen on invertir. "La majoria d'empresaris que constitueixen les primeres fàbriques són fills de la ciutat, encara que alguns socis són de Barcelona i alguns tenen arrels a l'Havana", explica la historiadora Montserrat Llonch.

La vida dels treballadors és dura. "La majoria de treballadors són dones, els homes es dediquen a la supervisió i al control de les màquines", diu Llonch. A més, els infants fan feines complementàries per a les quals són necessàries mans petites.

# Misèria i noves tecnologies

Enformadors de  
l'empresa Manu-  
facturas Gassol  
S.A. Anys 40.FO-  
TOT. Fundació  
Jaume Vilaseca.



## Cottons made in Mataró

Després de la Guerra, la maquinària matoronina està envellida, però l'autarquia i la II Guerra Mundial impedeixen la compra a l'estranger, especialment a Alemanya i a Anglaterra. Davant aquesta situació, per primera vegada els tallers metal·lúrgics locals fabriquen màquines. El 1948, les primeres mostres es poden veure a la Fira Internacional de Barcelona.

Les lleis proteccionistes franquistes no permeten recuperar una producció fluida a les fàbriques que han de reconvertir-se amb l'aparició de les fibres sintètiques.

**D**esprés de la Guerra Civil algunes empreses que havien estat col·lectivitzades tornen als seus antics propietaris amb condicions molt favorables per afrontar els temps difícils que s'aproximen. L'autarquia que imposa el franquisme dificulta l'arribada exterior de maquinària, agulles i cotó, que el govern franquista reparteix segons uns índexs de producció per fàbrica establerts el 1936. Els empresaris es veuen obligats a fer tripijocs per aconseguir primeres matèries. "Tots els estraperlistes i els empresaris es reunien en un bar de la plaça de Catalunya de Barcelona i allà alguns fabricants venien a altres empresaris la seva quota de cotó a un preu superior; els guanys extrets del mercat negre eren més que els que s'aconseguien fent samarretes", explica Pere Sans, fundador d'Abanderado. A més, els talls energètics també dificulten mantenir una producció constant.

A inicis dels cinquanta, encara que les fronteres espanyoles continuen precintades, fan aparició a Espanya les fibres sintètiques. "Quan els mitjons es van començar a fabricar amb escuma de niló moltes fàbriques van haver de tancar, perquè la vida d'aquest tipus de mitjó o mitja, a diferència del de cotó o fil, s'allargava i les vendes disminuïen", comenta l'empresari Josep Montasell. El polièster aleshores també entra en escena, cosa que permet produir més ràpid i diversificar les peces.



# Es trenca la bona entesa

La crisi del petroli i l'entrada a la CEE desestabilitzen el sector. Amb la legalització dels sindicats, l'harmonia entre empresaris i obrers desapareix.

Departament de disseny de Can Gassol. Any 1970.  
FOTO: Fundació Jaume Vilaseca.



## La vida davant de l'overlock

A inicis dels anys setanta moltes dones comencen a treballar a casa com a "overlockistes". "Una furgoneta em portava la feina i després de deixar els nens a l'escola començava la jornada laboral davant la màquina", explica Juani Sanleandro, qui, fent aquesta feina, es va engrèixar vint quilos i es va deprimir. Milers de dones, durant anys, van ser esclaves de l'overlock.

A partir de l'any 1974, les conseqüències de la crisi del petroli i la inestabilitat política que viu Espanya afecten seriosament l'economia. Aleshores, el gènere de punt s'endinsa en la primera gran crisi del sector després d'uns eufòrics anys seixanta en què s'han fundat importants empreses i s'ha absorbit una gran massa de treballadors vinguts de la resta de l'Estat. Quan la producció espanyola té prou llibertat per començar a introduir-se en els mercats europeus, les seves mancances són evidents: inadequada especialització en sectors de demanda feble i alts costos de producció. Aquesta situació provoca dos factors molt característics d'aquesta època: l'aparició amb força del treball domèstic i la deslocalització, primer als afores de la ciutat, després a altres pobles de la comarca i, finalment, al sud d'Espanya o a països en vies de desenvolupament.

A partir de la segona meitat dels anys setanta, els sindicats es legalitzen. La pressió dels laboralistes trenca l'harmonia paternalista que durant les darreres tres dècades havia regnat a les fàbriques. "Com que l'amo ens deia que no féssim pensar els treballadors, vam decidir infiltrar-nos al sindicat vertical i fer-nos sentir des d'allà", recorda Joaquim Amargant, extreballador de Can Gassol. Es convoquen les primeres vagues i els empresaris busquen ciutats menys conflictives.



## El futur és el valor afegit

Polítics i empresaris coincideixen que el gènere de punt només té una salvació: produir amb valor afegit, és a dir, apostar pel disseny i la bona qualitat.

Sessió d'una comissió del Parlament Europeu sobre el tèxtil, al mes de març passat amb presència de Xavier Bada, empresari local. FOTO: Joan Salicrú.



### L'equip viatja a Brussel·les

L'equip de rodatge del documental va traslladar-se el passat mes de març a Brussel·les per seguir una sessió del Parlament Europeu en què intervenia l'empresari mataroní, Xavier Bada, per defensar el futur del gènere de punt. Allí també es va entrevistar a Peter Power, portaveu del Comerç Comunitari de la Unió Europea, i Joan Calabuig, membre de la Comissió d'Indústria, Investigació i Energia de la UE.

Després de la desaparició dels últims contingents que impediien una entrada massiva de tèxtil provinent de la Xina a 1 de gener de 2005, el sector ha patit una estocada gairebé mortal. La decisió d'abolir aquests últims aranzels es va prendre des de la Comissió Europea, que va negociar amb la Xina la desaparició d'aquests aranzels a canvi que la potència asiàtica obrís les seves barreres aranzelàries a altres sectors productius, com per exemple el de l'alta tecnologia. Ara, el sector europeu del tèxtil —que és el segon sector manufacturer en ocupació a tota la Unió Europea— reclama «reciprocitat» i, per tant, poder vendre també a la Xina «productes d'alta qualitat i amb valor afegit», l'única alternativa que sembla que pot permetre la subsistència del sector.

La qüestió és treure al mercat productes innovadors, amb dissenys atractius i cars, i controlar des de casa la distribució i la comercialització, però traslladant el que és la confecció estricta als països en vies de desenvolupament. Com diu la dita, "si no pots amb l'enemic, uneix-t'hi". El possible futur del tèxtil, per tant, no és a Madrid sinó a Brussel·les. Els empresaris del sector, que ho tenen clar, intenten pressionar tant com poden les instàncies europees, que són les encarregades de negociar amb les potències emergents del sector del tèxtil com la Xina.





Edita



Amb el suport



GENERALITAT DE CATALUNYA

Amb el patrocini



Finques  
Bonamusa



CAIXA LAIETANA